

Nr 406.

Av herr **Bengtsson** i Kullen, *angående avskaffande av det inom statens vattenfallsverk tillämpade tantiemsystemet.*

I en interpellation i riksdagens andra kammare år 1929 tillät jag mig att till dåvarande statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa bl. a. den frågan, huruvida det kunde förväntas, att han ville medverka till avskaffande av det enligt min mening olämpliga tantiemsystem, som tillämpades för vissa tjänstemän inom statens vattenfallsverk.

Till stöd för denna min förfrågan tillät jag mig framföra följande synpunkter.

I avlöningsförmånerna såväl för kraftverksdirektörerna vid Trollhätte, Älvkarleby och Motala kraftverk som för överdirektören vid statens vattenfallsverk ingår viss tantiem å vinsten. Kraftverksdirektörerna vid ovannämnda kraftverk åtnjuta sålunda tantiem, vilken ökas allteftersom nettovinsten växer. Låt vara att ifrågavarande förmån kan vara ägnad att sporra vederbörandes intresse för kraftverkets utveckling och affärs-mässiga skötsel. Det synes dock vara svårt att förneka, att genom den-samma kraftverkets taxor kunna bli va onödigt höga. Om kraftverks-direktörerna åtnjuta tantiem å vinsten, så blir nämligen helt naturligt deras strävan icke i första hand att få kraftverkets inkomster och ut-gifter att gå jämt ihop, utan att få fram en så stor vinst som möjligt. Om det också är vattenfallsstyrelsen, som i sista hand fastställer kraft-prisen, så synas kraftverksdirektörerna härvid dock ha ett stort infly-tande, ty det är ju vanligen på deras förslag som dessa priser fastställas.

Alldeles särskilt olämpligt förefaller emellertid det tantiemsystem vara, som tillämpas för överdirektören vid statens vattenfallsverk. Till honom utgår nämligen utöver arvodet enligt avlöningsreglementet tantiem med viss procent för år räknat »å nettovinsten av rörelsen vid de statens kraft-verk som under året lämnat överskott». Till de kraftverk, som under året eventuellt gått med underskott, tages alltså ingen hänsyn vid tantiemens beräkande.

Alldeles bortsett från att även dessa bestämmelser äro ägnade att verka stegrande på kraftprisen innebära de även andra påtagliga olägenheter. Det kan åtminstone teoretiskt tänkas, att överdirektören, då han har utsikt till tantiem å varje kraftverk som går med vinst men slipper stå någon risk för sådana som gå med förlust, blir särskilt intresserad av att

planera nya företag, som för samhället kunna vara mer eller mindre nödvändiga och som därvid ej endast kunna skada den enskilda företagssamheten utan också åsamka staten framtida förluster. Visserligen är överdirektören ju icke ensam bestämmande, då det gäller beslut om nya kraftanläggningar. Men erfarenheten visar, att den tekniska sakkunskap, han jämte flera andra medarbetare inom vattenfallsstyrelsen besitter, haft en stor förmåga att stimulera riksdagen till betungande utgifter på ifrågavarande område, vilka i sin tur medfört de höga taxor, vilka nu betunga jordbruket.

Såsom jag här tidigare antytt, bör enligt riksdagens tidigare uttalade mening vattenfallsstyrelsens landsbygdstaxor för elektrisk energi så avpassas, att kraftverkens inkomster som helhet betraktade räcka till att täcka driftsutgifterna jämte förräntning av disponerat kapital. Däremot synes det icke ha varit riksdagens mening, att statens kraftverk genom hållande av högre taxor än som härför erfordras skulle användas såsom indirekta beskattningsobjekt. Under sådana omständigheter måste också de här ovan skildrade tantiemsystemen, vilka direkt taga sikte på ernäendet av vinst å kraftdistributionen, anses vara principiellt oriktiga.

I sitt svar å denna min interpellation anförde dåvarande statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet »att spörsmålet om denna blandade avlöningsform av 1928 års lönekommitté upptagits till behandling i samband med den revision av gällande avlöningsförfattningar, som kommittén har att verkställa». Med hänsyn till det läge, vari saken sålunda då befann sig, ansåg herr statsrådet att ett uttalande från hans sida i ämnet »vare sig principiellt eller i särskilda punkter» icke lämpligen då borde göras.

Sedan dess har år 1930 ovannämnda lönekommitté avgivit sitt betänkande. Av detta framgår (sid. 65—68) att kommittén delat den av mig framförda uppfattningen om olämpligheten av ifrågavarande tantiemsystem. Kommittén har desslikes genom sifferexempel visat, att tantiemen under senare år — vilka enligt utredningen tillämpas för överdirektören jämte fyra kraftverksdirektörer — befunnit sig i stark stegring.

Som belägg för denna kommitténs uppfattning anför den — efter att ha refererat vattenfallsstyrelsens motsatta mening — bl. a. följande.

»Kommittén, som haft att syssla med avlöningsförhållandena för hela den civila statsförvaltningen, kan icke värja sig från den tanken, att det icke är förenligt med ett rättvist handhavande av statens löneväsande att för de ifrågavarande fem befattningshavarna bibehålla en avlöningsform, som så markant skiljer sig från vad som gäller för alla andra tjänstemän — även dem, som intaga en synnerligen ansvarsfull ställning eller som hava ett särdeles krävande arbete eller på vilkas personliga insatser statens väl, även i ekonomiskt hänseende, måste sägas vara i hög

grad beroende. Det torde icke vara svårt att andraga exempel på befattningshavare, vilka i lika eller högre mån än de förevarande tjänstemännen vid statens vattenfallsverk kunde göra anspråk på att se sina avlöningsförmåner stiga med stegringen av inkomsterna från den förvaltningsgren, vid vilken de äro fästade. Det är för kommitténs flertal denna principiella inställning i fråga om det statliga avlöningsväsendet — icke ett kritiklöst förkastande av varje avlöningsform, som ställer befattningshavarens inkomster av tjänsten i relation till hans arbetsprestationer — som framtvingat ett ingripande från kommittén i syfte att avråda från bibehållandet av tantiemsystemet. Och då kommittén, i motsats till vattenfallsstyrelsen, anser det möjligt att för såväl överdirektören som kraftverksdirektörerna fixera löner inom ramen för den allmänna löneplanen, som, sedda i jämförelse med vad för andra statens befattningshavare föreslås, böra var till fyllest, tvekar kommittén icke att ställa förslag därom.»

Jag anser visserligen icke den höga löneplacering av ifrågavarande tjänstemän befogad, vilken kommittén i anslutning till detta sitt uttalande föreslagit, men konstaterar med tillfredsställelse att i själva principfrågan numera föreligger ett officiellt uttalande, som uppenbarligen stärker min tidigare vid flera tillfällen uttalade mening om önskvärheten av ifrågavarande tantiems snara avskaffande.

Det synes mig vara i hög grad önskvärt att dessa kommitténs och mina egna principiella synpunkter på tantiemfrågan snarast möjligt vinna beaktande och tillämpning i praktiken, så mycket mera som det nuvarande systemet direkt är ägnat att motverka en önskvärd sänkning av landsbygdens taxor för elektrisk energi.

Med stöd av vad ovan anförts, ber jag vördsamt få hemställa,

det riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att åtgärder snarast vidtagas för avskaffande av här ovan påtalade inom statens vattenfallsverk tillämpade tantiemsystem.

Stockholm den 31 januari 1933.

Emil Bengtsson.